

УДК 334.76

А. М. Дерун,
аспірант Інституту підготовки кадрів державної служби зайнятості України

ТЕНДЕНЦІЇ ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ ТА ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

A. M. Derun,
Postgraduate Student, Personnel Training Institute of
State of Employment Service of Ukraine

TENDENCIES OF AMALGAMATION OF ENTERPRISES AND ORGANIZATIONS OF UKRAINE

У статті досліджено тенденції об'єднання підприємств України з позицій оцінки перспектив інноваційного розвитку національної економіки та активізації діяльності провідних галузей. Проаналізовано стан розвитку в Україні найпоширеніших у закордонній практиці об'єднань: асоціацій, концернів, корпорацій, консорціумів, холдингів, фінансово-промислових груп, а також основні показники діяльності великих, середніх, малих і мікропідприємств в контексті оцінки їх вкладу у виробництво продукції (товарів, робіт, послуг). Розглянуто пов'язані із тенденціями об'єднання підприємств окремі проблеми утворення організаційно-правових форм виробничо-господарської діяльності. В результаті дослідження виявлені не сприяючі інноваційному розвитку країни тенденції структурування бізнес структур, які полягають у збільшенні кількості товариств з обмеженою відповідальністю. Запропоновано посилити вплив держави на процеси структурування і об'єднання підприємств з метою розширення виробництва та активізації зайнятості на великих і середніх підприємствах, що створює більш сприятливі умови для створення та впровадження інновацій.

In the article tendencies of amalgamation of enterprises of Ukraine are studied from the position of evaluation of perspectives of national economy innovative development and activation of key branches activities. State of development in Ukraine of the most widespread associations in international practice is analyzed, i.e. associations, concerns, corporations, consortiums, holdings, financially industrial groups, and main of the activity of large, small, medium and micro enterprises in the context of evaluation of their contribution to the manufacture of production (goods, works, services). Separate problems of creation of organizational legal forms of industrial and economic activity connected with tendencies of amalgamation of enterprises are studied. In the result of research structuring tendencies organizations consisting in increase of quantity of limit liability in companies in intangible sphere are discovered not to favour the innovative development of the country. The state's influence on structuring processes and enterprises amalgamation is suggested to be intensified to increase manufacture and to activate employment at large and medium enterprises that creates more favorable conditions to develop and implement innovations.

Ключові слова: інноваційна діяльність, об'єднання підприємств, акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, корпорація, концерн, великі, середні, малі підприємства.

Keywords: innovative activity, amalgamation of enterprises, joint-stock company, limit liability company, corporation, concern, large enterprises, medium enterprises, small enterprises.

Постановка проблеми. Інноваційні перспективи економіки України не в останню чергу залежать від тенденцій об'єднання підприємств та організаційно-правових форм їх утворення. Підприємство представляє собою самостійно господарюючий суб'єкт, який володіє правами юридичної особи і на базі використання трудовим колективом майна, різного роду ресурсів здійснює господарську діяльність, реалізує продукцію, виконує роботи, надає різні види послуг. *Характерними ознаками підприємства є виробничо-технічна, організаційна й економічна єдність.* Саме завдяки таким ознакам підприємства можуть об'єднуватися в різні форми. Об'єднання — це єдиний виробничо-господарський комплекс взаємозалежних спеціалізованих господарюючих суб'єктів, куди можуть входити підприємства, науково-дослідні і проектні інститути, технологічні організації, інші структурні одиниці. Засновані на технологічній спільності процесів виробництва, однорідності циклу, територіальній близькості підприємства здатні широко застосовувати механізми спеціалізації, кооперування, комбінування виробництва, а також методи централізації управління, розробки спільної стратегії тощо.

Незважаючи на те, що динаміка економіки та її індустріально-інноваційний розвиток не в останню чергу залежать від процесів об'єднання підприємств та утворення різних організаційно-правових форм господарювання, на даний час тенденції, що впливають на мотивацію підприємств до виробничо-технічного, організаційного й економічного об'єднання з метою збільшення обсягів виробництва, підвищення якості продукції та рівня її конкурентоспроможності, досліджуються не достатньо.

Метою статті є аналіз розвитку в Україні найпоширеніших у світовій практиці об'єднань підприємств (асоціацій, концернів, корпорацій, консорціумів, холдингів, фінансово-промислових груп), тенденцій утворення різних організаційно-правових форм господарювання з позицій оцінки їх впливу на перспективи інноваційного розвитку національної економіки.

Аналіз досліджень та публікацій. У науковій літературі та в програмах економічного розвитку країни найбільша увага приділяється стимулюванню

розвитку малого та середнього підприємництва. В Україні ухвалено цілу низку законодавчих актів для державної підтримки такого бізнес середовища [8]. Що стосується безпосередньо діяльності великих підприємств, зверхвеликих компаній, то їх перспективи розглядаються в контексті удосконалення механізмів корпоративного управління, формування кластерів, створення вертикально-інтегрованих структур тощо [3; 6; 9]. Проблематика структурування корпоративного сектору та особливості діяльності різних за розмірами підприємств, залежність обсягів виробництва від кількості працюючих детально досліджувалась І.В. Крючковою [7]. В результаті нею були виявлені тенденції функціонування так званих «нетипових підприємств», тобто аномальних, які найбільше зосереджені в оптовій торгівлі та посередництві і які декларують надзвичайно великі обсяги виробництва в розрахунку на одного зайнятого. Проблематика утворення та діяльності різних організаційно-правових форм господарювання досліджується фахівцями Національного інституту стратегічних досліджень [10].

Виклад основного матеріалу. Відповідно до Господарського кодексу України [4] підприємства мають право на добровільних засадах об'єднувати свою виробничу, наукову, комерційну та інші види діяльності, якщо це не суперечить антимонопольному законодавству України. Мотиви об'єднання можуть бути різні, зокрема: необхідність освоєння нових видів діяльності, диверсифікація та розширення обсягів діючого виробництва; уникнення сезонної або циклічної нестабільності виробництва продукції; доцільність комплексного використання сировини, матеріалів, відходів виробництва; підвищення ефективності маркетингу та логістики; скорочення капітальних витрат і ризиків при створенні сучасних виробничих потужностей; освоєння нових каналів реалізації товарів або надання послуг; просування на світові ринки збуту продукції; впровадження висококавалітесних інвестиційних і інноваційних проектів; зниження елементів собівартості продукції та витрат виробництва в цілому тощо.

На практиці розрізняють два види об'єднань – у договірній формі, в основі якої знаходиться міжфірмова угода, та у формі спільного підприємства. У договірних об'єднаннях сторони не створюють нову компанію для здійснення спільної діяльності і не перерозподіляють акції діючих підприємств. Усі правові відносини між сторонами, учасниками об'єднання і третіми особами регулюються на договірній основі. З метою здійснення контролю може бути створений тимчасовий орган.

При другому типі об'єднань утворюються спільні підприємства. При цьому, об'єднання декількох підприємств призводить до появи нових господарюючих суб'єктів, які створюються двома або декількома компаніями, організаціями або приватними власниками. Право власності закріплюється між учасниками відповідно до вкладеного ними капіталу. Прикладом договірної об'єднання є консорціум, акціонерного - корпорація. До найпоширеніших у світовій практиці об'єднань відносяться: асоціація, концерн, корпорація, синдикат, трест, картель, консорціум, холдинг, франчайзингова структура, офшорні компанії, фінансово-промислові групи.

На основі статистичних даних проаналізуємо, які форми об'єднання підприємств і організацій є самими поширеними в Україні (табл. 1).

Таблиця 1
Форми об'єднання підприємств України та інших організацій,
на початок відповідного року

Форма господарювання	2001	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Усього, тис. одиниць	834,9	1070,7	1133,2	1187,0	1228,9	1258,5	1294,6	1323,8	1341,8	1372,2
<i>в тому числі:</i>										
Асоціація	2,5	2,7	2,8	2,93	3,05	3,1	3,18	3,22	3,19	3,23
Консорціум	0,057	0,080	0,084	0,084	0,089	0,092	0,092	0,094	0,093	0,094
Концерн	0,380	0,406	0,403	0,400	0,396	0,390	0,387	0,373	0,359	0,350
Корпорація	0,69	0,82	0,84	0,85	0,86	0,86	0,87	0,86	0,85	0,830
Акціонерне товариство (АТ)	34,9	34,0	33,1	32,0	31,1	30,2	28,7	26,6	25,5	24,8
Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ)	221,9	325,9	351,7	381,2	404,5	418,1	443,2	467,8	488,8	515,4
Товариство з додатковою відповідальністю	0,8	0,7	0,7	0,73	0,76	0,78	0,95	1,42	1,54	1,58
Повне товариство	2,0	2,0	1,98	1,95	1,94	2,08	2,1	2,1	2,07	2,06
Командитне товариство	0,8	0,69	0,67	0,65	0,64	0,63	0,63	0,65	0,64	0,63
Філія (окремий підрозділ)	44,1	51,4	54,2	55,9	55,3	53,0	51,6	50,0	49,0	49,7
Приватне підприємство	192,1	248,2	258,5	270,3	278,6	283,7	285,8	283,9	280,1	278,2
Державне підприємство	9,9	7,56	7,4	7,2	6,97	6,8	6,7	6,5	6,1	5,9
Комунальне підприємство	13,7	16,7	16,7	16,6	16,3	16,0	15,7	15,6	15,2	14,9
Дочірнє підприємство	19,1	23,1	22,5	21,6	21,0	20,4	19,9	19,2	18,6	18,2
Іноземне підприємство	2,4	2,3	2,3	2,3	2,3	2,3	2,2	2,2	2,2	2,1
Кооператив	29,9	30,8	31,4	33,2	34,3	35,1	34,8	34,2	33,7	33,8
Організація	69,4	85,8	100,1	101,8	104,0	108,5	110,1	111,5	115,0	114,0
Споживче товариство	5,1	5,65	5,54	5,4	5,33	5,25	5,21	5,09	5,04	5,16
Політичні партії	5,5	13,97	15,5	16,17	16,72	17,37	18,94	19,12	19,22	19,17
Релігійні організації	12,17	18,62	19,71	20,59	21,42	22,34	23,27	24,13	24,72	25,47
Профспілка, об'єднання профспілок	10,9	15,6	17,3	20,4	22,7	24,6	26,3	27,8	28,8	29,7
Благодійні організації	4,5	9,6	10,3	11,0	11,6	12,3	12,8	13,5	14,05	15,0
Громадські організації	29,1	46,7	50,7	54,8	59,3	63,9	67,7	71,8	74,5	77,3

Джерело: Статистичний щорічник України за 2013 рік. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Як свідчать дані таблиці 1, такі форми об'єднання як асоціація, консорціум, концерн, корпорація в Україні представлені в незначній кількості. Так, на початок 2014 року асоціацій налічувалося 3,2 тисячі, консорціумів – 94, концернів – 350, корпорацій – 830 одиниць. Для оцінки тенденцій об'єднання підприємств необхідно дослідити особливості їх утворення та функціонування.

Асоціація – це договірне об'єднання, що створюється для здійснення постійної координації господарської діяльності всіх її учасників, але при цьому асоціація не втручається у виробничу й комерційну діяльність своїх учасників.

Консорціум представляє собою тимчасове статутне об'єднання промислового і банківського капіталу, яке утворюється для досягнення спільної мети, або впровадження масштабних цільових програм та проектів. Особливостями консорціуму є: обмеженість строків функціонування та вузькоцільова спрямованість; консолідація фінансових ресурсів для впровадження цільових програм та проектів; спільне розміщення позики або проведення комерційних операцій великого масштабу на підставі угоди між декількома банками, що створили консорціум; координаційність, а не субординаційність відносин юридично самостійних підприємств - членів консорціуму.

Корпорація – це договірне об'єднання, яке створюється на базі поєднання виробничих, наукових та комерційних інтересів, де вводяться елементи централізованого регулювання діяльності кожного із учасників. Особливості корпорації: кооперування для організації процесу випуску продукції, координація основної господарської діяльності членів корпорації; делегування учасниками корпорації її центру частини повноважень із можливістю їх повернення в порядок, визначеному засновницькими документами; збереження юридичної та фінансової незалежності учасників.

Концерн – це статутне об'єднання підприємств промисловості, наукових організацій, транспорту, банків, торгівлі. Найчастіше концерн є об'єднанням виробничого характеру де зростає промисловий та банківський капітал і має місце повна фінансова залежність від одного або групи підприємств і учасників. Особливості концерну: високий ступінь централізації функцій; входження підприємств різних галузей; жорсткі зв'язки між учасниками, технологічна та коопераційна єдність; створення окремого відокремленого апарату управління концерну.

Холдингова компанія – це господарюючий суб'єкт, який з метою контролю і управління діяльністю господарюючих суб'єктів володіє контрольним пакетом їх акцій. Особливості холдингу: здійснюється централізована інвестиційна політика та централізоване управління, яке впливає на підконтрольні (дочірні) підприємства; забезпечується технологічна та коопераційна єдність підприємств-членів холдингу; суттєво розширюється сфера та масштаби господарської діяльності та ринків збуту.

Промислово-фінансова група (ПФГ) – це об'єднання, яке може включати промислові підприємства, банки, наукові й проектні організації, інші установи, що мають на меті отримання прибутку. ПФГ створюється на певний період для реалізації державних програм розвитку пріоритетних галузей виробництва і структурної перебудови економіки.

Дані таблиці 1 засвідчили, що тенденції об'єднання підприємств і організацій в Україні не набули особливого поширення. Зокрема, як вже зазначалося, на початок 2014 року асоціацій налічувалося 3,2 тисячі, консорціумів – 94, концернів – 350, корпорацій – 830 одиниць. Таким чином, в Україні не спостерігається індустріальне структурування бізнесу, яке б було налаштоване на об'єднання виробництв і капіталів, а навпаки, мають місце тенденції до утворення малих виробничих форм, що призводить до розпорощення фінансових ресурсів і малопродуктивної зайнятості населення на невеликих за розмірами підприємствах.

Про це, зокрема, свідчить динаміка утворення організаційно-правових форм виробничо-господарської діяльності. Так, згідно даних таблиці 1, кількість товариств з обмеженою відповідальністю з 2001 року збільшилася в 2,3 рази – з 221,9 до 515,4 тис. одиниць. У той же час кількість акціонерних товариств зменшилася на 40% – з 34,9 до 24,8 тис. одиниць. Під час оцінки зазначених тенденцій слід врахувати, що організаційно-правові форми утворюються під впливом різних факторів, зокрема: цілей, які ставить підприємець (група підприємств) і шляхів їх виконання; форми власності і способу утворення стартового капіталу; методів здійснення виробничо-господарської діяльності та управління підприємством; законодавчо-нормативно бази щодо створення, функціонування й ліквідації діяльності суб'єктів господарювання.

Необхідно підкреслити, що в Україні стрімко збільшується кількість підприємств, які обирають організаційно-правову форму господарювання у вигляді ТОВ (товариств з обмеженою відповідальністю). Зазначена форма розповсюджена в сфері торгівлі та послуг і взагалі в малому за розміром бізнесі. Це, зокрема, пов'язано із тим, що широко застосовуються механізми підтримки малого підприємництва. Крім того, для утворення ТОВ необхідно значно менше стартового капіталу, ніж для утворення, наприклад, акціонерного товариства.

Але слід врахувати, що конкурентоспроможність та інноваційні перспективи національної економіки безпосередньо залежать від вкладу у виробництво продукції (товарів, робіт, послуг) суб'єктів господарювання, які відрізняються між собою за розмірами. У поняття «розмір організації» закладається обсяг річного доходу та чисельність працівників. Зокрема, до мікропідприємств відносяться суб'єкти підприємницької діяльності будь-якої форми господарювання, в яких середня кількість працівників за фінансовий рік не перевищує 10 осіб, а річний дохід не більше 2-х млн. євро, до малих підприємств відносяться такі підприємства, де кількість працівників не більше 50 осіб, а обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) не перевищує 10 млн. євро. До великих підприємств відносяться такі підприємства, де середня кількість працівників за фінансовий рік перевищує 250 осіб, а обсяг доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг) за рік перевищує 50 млн. євро. До середніх відноситься решта підприємств.

Певний вклад у розвиток економіки вносять також фізичні особи-підприємці, які реєструються в установленому порядку з метою здійснення індивідуальної підприємницької діяльності. Слід підкреслити, що статистична інформація по фізичних особах-підприємцях дуже обмежена, оскільки формується на підставі даних Державної фіскальної служби України, що пред'являється фізичною особою податковим органам як обсяг доходу від реалізації продукції для цілей оподаткування.

При аналізі тенденцій утворення та функціонування суб'єктів підприємництва різних розмірів та організаційно-правових форм господарювання необхідно звернути увагу на положення теорії організації, теорії організаційної поведінки, теорії фірми. Зокрема, наукові джерела по теорії організації та теорії фірми [1] дозволяють систематизувати залежність окремих виробничих та управлінських процесів від розміру організації. *Малі розміри організації* – це менша спеціалізація робіт і стандартизація діяльності, більша централізація повноважень, незначна частка в обсягах виробництва продукції (товарів, робіт, послуг), обмежені перспективи розширення виробництва та соціального захисту працівників. *Великі розміри організації* – це більша спеціалізація робіт та стандартизація діяльності, менша централізація повноважень, досить висока частка в обсягах виробництва товарів (послуг), можливість розширення виробництва та капіталізації, вища продуктивність праці, більш широкі можливості соціального захисту працівників. *Середні розміри організації* мають гірші умови для розвитку, ніж великі, але значно кращі, ніж малі. *Фізичні особи-підприємці* будують свою діяльність індивідуально, на свій ризик [2].

На основі статистичної інформації, що крім суб'єктів господарювання різних розмірів включає також фізичних осіб-підприємців України, в процесі дослідження розраховані пропорції їх вкладу у виробництво продукції (товарів, робіт, послуг). Розподіл кількості зайнятих показав, що за результатами 2013 року із загальної чисельності працівників 9,7 млн. осіб на підприємствах працювало 76,1%, фізичні особи-підприємці охоплюють 23,9% всього працюючого населення. Що стосується їх вкладу у обсяги виробництва та реалізації продукції, то тут пропорції інші. Внесок підприємств у 2013 році був на рівні 93,4%, а фізичних осіб-підприємців – 6,6%.

Необхідно підкреслити, що дані для аналізу обмежені тим переліком співставних і однакових показників по великих, середніх, малих підприємствах і фізичних особах-підприємцях, які наводяться в офіційній статистиці. Що стосується можливостей порівняння результатів роботи великих, середніх і малих підприємств, то дані представлені більш широко. І це дає змогу проаналізувати пропорції між підприємствами різних розмірів із врахуванням обсягів реалізованої продукції, величини заробітної плати на одного працюючого, капітальних інвестицій, задіяних ресурсів, фінансових результатів (утворених боргів, отриманих прибутків (збитків), рентабельності).

Порівняння динаміки показників за сім років у розрізі великих, середніх та малих підприємств (табл. 2) дає підстави зробити висновок, що великі підприємства мають кращі результати. Зокрема, у 2013 році вони при частці у загальній кількості суб'єктів економіки 0,2% створили робочі місця для 32,2% від усіх працюючих, забезпечили найвищий рівень заробітної плати, виробили та реалізували 42,4% від всього обсягу продукції. Середні підприємства при кількості зайнятих 40,7%, реалізували 41% продукції від загального обсягу. Таким чином, можна констатувати певні переваги для національної економіки діяльності великих та середніх форм організації підприємницької діяльності.

Малі ж підприємства при тому, що становлять 95% від загальної кількості підприємств, творили робочі місця для 27% зайнятого населення, забезпечили 16,6% реалізації продукції від загальних обсягів по країні.

Таблиця 2.
Основні показники діяльності великих, середніх та малих підприємств України

	Підприємства		
	великі	середні	малі
Загальна кількість підприємств, %			
2007	0,4	5,9	93,7
2008	0,5	6,2	93,3
2009	0,4	5,3	94,3
2010	0,2	5,5	94,3
2011	0,2	5,5	94,3
2012	0,2	5,5	94,3
2013	0,2	4,8	95,0
Кількість зайнятих працівників, %			
2007	37,2	37,7	28,1
2008	39,7	34,7	25,6
2009	39,3	34,0	26,7
2010	30,2	42,6	27,2
2011	31,4	41,7	26,9
2012	32,4	40,9	26,7
2013	32,2	40,7	27,1
Обсяг реалізованої продукції, %			
2007	39,3	42,5	18,2
2008	44,5	39,0	16,5
2009	45,5	37,7	16,8
2010	41,6	41,5	16,9
2011	44,5	40,3	15,2
2012	41,9	42,1	16,0
2013	42,4	41,0	16,6

Джерело: статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання за 2011 рік» / Державна служба статистики України. – 2012. – 467 с. – С. 339, 347, 359, 371, 398, 416;

Статистичний щорічник України за 2013 рік. – 2014. – С. 281, 286.

Процеси об'єднання підприємств та утворення організаційно-правових форм господарювання безпосередньо впливають на інноваційні перспективи. Дані таблиці 3 свідчать про низьку інноваційну активність промислових підприємств.

Якщо у 2001 році частка підприємств, що займалися інноваціями, становила 16,5%, то у 2013 році – вона незначно збільшилася лише до 16,8%. Питома вага інноваційної продукції в загальних обсягах реалізованої продукції у різні роки становила від 3 до 6,8%, у той час, як питома вага інноваційної продукції в країнах ЄС досягла 60–70%, Південній Кореї та Японії – 65–67%, США – 78%.

Таблиця 3.
Інноваційна діяльність промислових підприємств України

	2001	2004	2005	2009	2010	2011	2012	2013
Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції, %	6,8	5,8	6,5	4,8	3,8	3,8	3,3	3,3
Впроваджено нових технологічних процесів, одиниць	1421	1727	1808	1893	2043	2510	2188	1576
Впроваджено інноваційних видів продукції, одиниць	19484	3978	3152	2685	2408	3238	3403	3138
Частка промислових підприємств, що займалися інноваціями (% до загальної кількості обстежених)	16,5	13,7	11,9	12,8	13,8	16,2	17,4	16,8

Джерело: Феулова Л.І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України // Економіка України. – 2013. – № 4. – С. 17, 19; Україна 2013. Статистичний бюлетень. Державна служба статистики України, 2014. – К. : – 28 с. – С. 13.

Висновки. Тенденції щодо утворення різних форм господарювання, включаючи утворення великих промислових об'єднань та різних організаційно-правових форм господарювання, засвідчили необхідність посилення впливу держави на процеси структурування бізнесу. Тобто, система державного регулювання діяльності підприємств - об'єднань як комплекс форм, методів і засобів державного впливу на діяльність підприємств та організацій, потребує змін. Основні методи державного регулювання, які включають адміністративні, правові та економічні необхідно спрямувати на збільшення кількості виробничих об'єднань індустріального типу, які передбачають об'єднання виробництв та консолідацію фінансових, матеріальних і людських ресурсів. Особлива роль має бути відведена економічним методам, які ґрунтуються на використанні податків, грошово-кредитних важелів, цін, тарифів тощо. Перегляду потребують прями економічні методи, які впроваджуються через бюджетну політику та непрямі, що застосовуються в рамках податкової, інвестиційної, амортизаційної політики.

Також доцільно оновити адміністративні методи, які включають заходи заборони, дозволу і примусу. На наш погляд, потрібно стимулювати створення

великих і середніх підприємств, де можна сконцентрувати фінансові, матеріальні, людські і інтелектуальні ресурси і таким чином створити підґрунтя для інноваційного розвитку країни.

У законодавстві України відсутній окремий нормативний акт, де були б унормовані питання щодо господарських об'єднань. Основними законодавчими актами в сфері регулювання діяльності об'єднань підприємств є Господарський і Цивільний кодекси України, в яких визначено різні види господарських об'єднань, основи і порядок їх створення та реєстрації, правове становище підприємств-членів об'єднання. Враховуючи необхідність створення умов для інноваційного розвитку національної економіки в зазначені кодекси необхідно внести зміни, які б стимулювали підприємців до сучасних індустріальних об'єднань, які спроможні створювати та впроваджувати інновації.

Література:

1. Акулов В.Б. Теория экономической организации [Текст] / В.Б. Акулов / Флинта; НОУ ВПО «МПСи», 2012. – 243 с.
2. Баліцька, В.В. Вклад різних за розмірами суб'єктів підприємництва у розвиток національної економіки: оцінка ресурсів, витрат, результатів / В.В. Баліцька, А.М. Дерун // Інвестиції: практика та досвід. – 2013. – № 17. – С. 31–36.
3. Гончар, К. Р. Инновационное поведение сверхкрупных компаний: ленивые монополии или агенты модернизации? : Препринт WP1/2009/02 [Текст] / К. Р. Гончар : Гос. ун-т - Высшая школа экономики. – М. : Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2009. – 48 с.
4. Господарський кодекс України від 16.01.2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://Zakon1.Rada.gov.ua>
5. Цивільний кодекс України від 27.04.2007. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://Zakon1.Rada.gov.ua>
6. Колесніков, Д.В. Створення вертикально-інтегрованих структур у державному секторі економіки та їх роль у забезпеченні економічної безпеки України [Текст] / Д.В. Колесніков // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 76–82.
7. Крючкова І.В. Структурні чинники розвитку економіки України : [монографія] / І.В. Крючкова. – К. : Наукова думка, 2004. – 316 с.
8. Ляпін, Д.В. Основні моделі розвитку малого підприємництва в Україні [Текст] / Д.В. Ляпін // Стратегічні пріоритети. – 2011. – № 3 (20). – С. 90–95.
9. Молдован, О.О. Вертикальна інтеграція як напрям підвищення конкурентоспроможності підприємств чорної металургії України [Текст] / О.О. Молдован // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 2 (11). – С. 145–151.
10. Щодо пріоритетів раціоналізації організаційно-правових форм господарської діяльності у промисловості / Національний інститут стратегічних досліджень / Аналітична записка. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://niss.gov.ua>

References:

1. Akulov, V.B. (2012), *Teoriya ekonomicheskoy orhanyzatsyy* [The theory of economic organization], NOU VPO MPSY, Moscow, Russia.
2. Balits'ka, V.V. and Derun, A.M. (2013), "The contribution of different sizes entities in the national economy: evaluation of resources, costs, results", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol 17, pp. 31–36.
3. Honchar, K. R. (2009), *Ynnovatsyonne povedenye sverkhkrupnykh kompaniy: lenyvye monopoly yly ahenty modernyzatsyy?* [Innovative behavior mega-companies: lazy monopoly or agents of modernization?], Hos. un-t - Vysshaia shkola ekonomyky, Moscow, Russia.
4. Verkhovna Rada of Ukraine (2003), "The Commercial Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed 21 Oct 2014).
5. Verkhovna Rada of Ukraine (2007), "The Civil Code of Ukraine", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (Accessed 21 Oct 2014).
6. Koliessnikov, D.V. (2011), "The creation of vertically integrated structures in the public sector and their role in the economic security of Ukraine", *Stratehichni priorytety*, vol. 3 (20), pp. 76–82.
7. Kriuchkova, I.V. (2004), *Strukturni chynnyky rozvytku ekonomiky Ukrainy* [Structural factors of economy of Ukraine], Naukova dumka, Kyiv, Ukraine.
8. Liapin, D.V. (2011), "The basic model of small business in Ukraine", vol. 3 (20), pp. 90–95.
9. Moldovan, O.O. (2009), "Vertical integration as ways to increase the competitiveness of ferrous metallurgy in Ukraine", *Stratehichni priorytety*, vol. 2 (11), pp. 145–151.
10. NISS (2007), "As for priorities rationalization of legal forms of economic activity in industry / National Institute for Strategic Studies / Policy Brief", available at: <http://niss.gov.ua> (Accessed 21 Oct 2014).

Стаття надійшла до редакції 19.11.2014 р.



ТОВ "ДКС Центр"